

# De Poemp



DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN  
NUMMER 87/88 □ 07-12/2015 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1



*foto: Walter Caethoven*

*De Kleine Nete, ergens  
tussen Kessel en Nijlen.  
Lees in dit nummer de  
eerste aflevering van  
Frans Lens over dit  
vredige riviertje.*

## Een blik terug, een blik vooruit

**D**e oudere Poemlezer zal zich deze titel, gepubliceerd in Poemp 1 van mei 1981, wellicht herinneren. Het loont de moeite deze bijdrage te herlezen. Ze toont duidelijk aan hoe de Poempisten na ruim 35 jaar hun oorspronkelijke opzet zijn trouw gebleven. Zonder grote woorden, maar met des te meer overtuiging, verdedigen wij tot vandaag ons culturele erfgoed en roepen wij onze ruim tweeduizend lezers op dat samen met De Poemp te doen. Ons alom geliefde tijdschrift geeft daarbij de richting aan. Denk maar aan het aangehouden pleidooi voor het behoud van Slijperij Lieckens, die ondertussen uitgroeide tot Vlaanderens tien-duizendste monument en een regionaal diamantcentrum.

Met ontroering denken wij hierbij aan Hypoliet Budts, die tot op zijn laatste dagen voor zijn geliefde lezers bleef schrijven in De Poemp. Zijn dood dwingt “de mannen van De Poemp” te erkennen dat er een tijd van komen en een tijd van gaan is. En het lijkt er soms op dat de redactie samen met haar trouwe lezers oud geworden is.

Zoals een klad gevestigde verenigingen heeft ook onze heemkring het moeilijk om het bestuur een flink stuk te verjongen...

Wij willen echter niet geloven dat “de tijd van gaan gekomen is” voor heemkring De Poemp. Zo hebben wij al aan een handvol mensen gevraagd onze ploeg te komen versterken. En het gemeentebestuur vroegen wij om een kamerke bijkomende bergruimte. Maar het beslissende jawoord kwam nog niet, al wordt het nu wel stilaan tijd! Daarom, lieve Lezeres en beste Lezer van Nijlen, Kessel en Bevel, voelt u het kriebelen om mee te werken, geef ons dan een seintje. Wij komen dan beslist eens “klappen” en met u vooruitzien. Misschien helpt u zo mee vorm te geven aan een nieuwe generatie Poemp !

Alvast veel leesgenot met Poemp 87! Samen naar nr. 100 ?

Namens de redactieploeg :

*Walter Caethoven.*



*foto: Walter Caethoven*

*De Lierse St.-Gummaruskerk: een historisch merkteken in het landschap.*

## De Kleine Nete van Lier tot Sas 3 in Grobbendonk (1)

Lier is ontstaan midden een moerassig gebied, waarin de twee Neten al kronkelend een weg dwars door het stadje zochten en in elkaar vloeiden achter het stadspark in de buurt van het begijnhof. In het begin van de 15de eeuw telde Lier, voor de Grote Nete binnen de oude stadsomwalling gedempt en ‘omgelegd’ werd, niet minder dan 51 bruggen, “zodat Lier met zijn twee Neten en een aantal vlietjes echt verdiende ‘de stad der bruggen’ genoemd te worden”(Vermeiren).

Tussen beide Neten is er een groot verschil. De Grote Nete is bij benadering 85 km lang, de Kleine Nete ongeveer 50 km. Het wettelijk *bevaarbare* gedeelte van de Grote Nete vanaf Oosterlo (Geel) is bijna 43,5 km lang; de Kleine Nete daarentegen is officieel bevaarbaar vanaf Grobbendonk, m.a.w. slechts 14 km.

Vooraleer in de open vlakte buiten de huidige stadsomwalling een eindje mee stroomopwaarts -tot Grobbendonk- de Kleine Nete te volgen, blijven we even ‘hangen’ aan de oostelijke rand van de stad, om met Felix Timmermans de sfeer van de Netevallei al wat op te snuiven en van het daarbij aansluitende landschap te genieten:

“Wijd en ver strekte de Nete zich blauwig uit onder de fijne, grijze lucht, die nu en dan een lek liet vallen. In die wereldoneindigheid lagen mierig de huizen, plat de bossen, klein en miniem de dorpen en de molengehuchten. Nog kleiner daarin waren de mensen gestippeld, die het bedrijvig werk des zomers volbrachten. Volle hooiwagens reden over de wegen, karren gingen en kwamen, mensen liepen heen en weer, en op de Nete, die door dit welige land slierde in grote luie bochten naar de blauwe horizon, schenen de schepen stil te staan en een zwart treintje kroop met een weelderige, witte rookpluim achteraan, traag vooruit. Heel dat land hief zijn gouden geur als wierook in de lucht”.

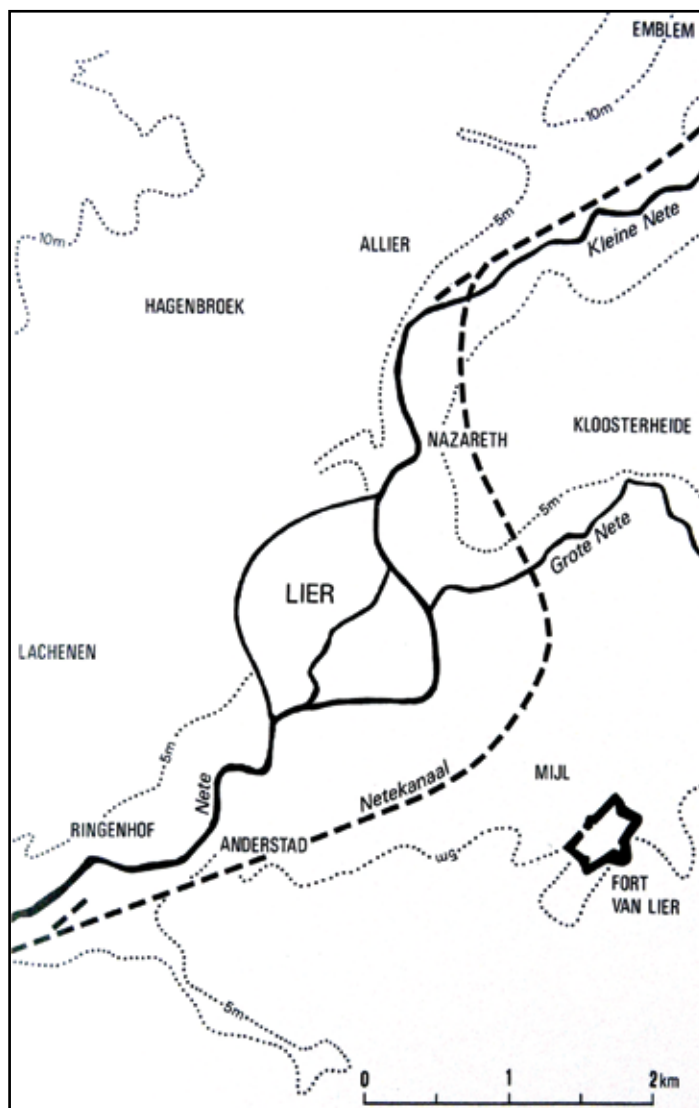
Het Neteland, “waar vredig witte wolken, dik van geluk door de zondagmorgen aan de vertelselblauwe lucht slenteren...” Zo zag Felix Timmermans (1886-1947), bekoord door het toen nog ongeschonden open groene landschap langs de Kleine Nete, onze streek.

In de beemden aan de Leuvense Poort begint onze tocht stroomopwaarts, zoals boven reeds gezegd, tot Grobbendonk. Hier, “waar heden de vruchtbare hooilanden bekend onder de Lo-, Nazarethse- en Maasvoortbeemden liggen, bestond in de 13de eeuw nog een soort van meer bezoomd ten oosten en ten noorden door moerassen waarin de wateren van de Grote en de Kleine Nete te samenliepen” (Avondtroodt). Tegen deze watervlakte bevond zich sinds 1236 een bloeiende en vermaarde vrouwenabdij, gesticht door de legendarische priorin Beatrijs van Nazareth. De abdij kende vijf eeuwen lang een bloeiend bestaan. Dat werd een eerste maal onderbroken door de inval van de geuzen tijdens de godsdienstoorlogen. De zusters werden verjaagd en de abdij platgebrand (1579). In 1583 keerden ze terug naar hun refuge of toevluchtsoord in Lier. In 1616 namen ze hun intrek in de heropgebouwde abdij op Kloosterheide. Tijdens de Franse Revolutie werd de kloostergemeenschap opgeheven (1797). Nu rest er van deze ooit zo bloeiende abdij enkel nog een indrukwekkend poortgebouw en enkele bijgebouwen. In het begin van vorige eeuw werden nog plannen gemaakt om het klooster daar opnieuw op te richten. Uiteindelijk werd beslist om een nieuwe abdij te bouwen in de Brechtse heide. Deze cisterciënzerabdij is dus de officiële voortzetting van het klooster O.-L.-Vrouw van Nazareth, dat ook zijn naam heeft gegeven aan de omgeving, nl. Kloosterheide. We volgen van hieraf de Nete stroomopwaarts. Na een duik onder de spoorweg vloeit de rivier ongeveer in noordelijke

richting om voor Lisp een bocht van ruim 90 graden te maken en vervolgens haar loop te volgen naar het zuidoosten, naar haar oorsprong, naar de “zeven bronnen” in Retie.

Op de Kloosterheide kan men vanop de dijken de Allierse kapel bewonderen. Allier, afgeleid van Altlier of oud Lier, de bakermat van de stad, die mettertijd een heel eind opgeschoven werd naar het zuidwesten. Vanaan deze kapel leidde een weg loodrecht door de beemden naar de Nete, waar volgens Bergmann (Geschiedenis van de stad Lier), vanouds een brug lag, om zowel de abdij als Kloosterheide en de dorpen ingesloten door de beide Netes te bereiken. ’t Alliers zal dus wel een heel oude oorsprong hebben. Weldra komt Emblem in het gezicht, waar de tijd ook niet stil is blijven staan, zoals duidelijk blijkt uit volgende beschrijving: “Tussen de lage beemden waarop vele geurige hooioppers bulten, glijdt De Kleine Nete als een witglimmend lint kronkelend naar de verre torens... Brede beken, kalme vlietjes en smalle grachtjes doorsnijden de weilanden in alle richtingen... zo is het in de zomer. Maar bij herfst en winterweer strijken ijzig en koud felle winden door het dal. Regenvlagen doen de

*Lier, waar beide Netes samenvloeien...*



vriendelijke beekjes zwellen en de Nete, opgejaagd door den stormwind, breekt haar groene klusters en heel de streek staat blank...”

Op de beemdenrand trekt een eind verder de Sint-Gummaruskapel de aandacht. Hier stak de heilige ridder Gummarus, geboren in Emblem, op een snikhete dag zijn staf in de grond om de dorst van zijn werkvolk te laven. En “terstond ontsprong daaruit een heldere fontein: deze fontein vloeit heden ten dage nog... hoeveel men er ook uitschept of hoe droog het ook mag zijn, het water blijft altijd zijn zelfde peil behouden”. De kapel werd gebouwd in 1477. In de loop van de 17de eeuw werd ze verwoest en ze werd herbouwd in 1691.

Aan de andere oever kreeg de wijde omgeving ten oosten van het klooster de naam Kloosterheide, bestaande uit moerassige beemden en kreupelhout. Hier vormt de Wolfsbeek de grens tussen Kessel en Lier. Wolven? Die kwamen hier zeker in dit vroeger woest en verlaten gebied nog veel voor, zelfs tot in de 18de eeuw. Toevallig vonden we nog het aantal wolven dat in Kessel in de periode 1712 - 1714 gevangen werd. In 1712 35 stuks; het jaar daarop 19 en in 1714 niet minder dan 63, jonge en oude. Aansluitend bij de Kloosterheide, ligt ten westen van de Emblemse Steenweg een beschermd beemdlandchap dat luistert naar de mooie naam ‘het Zomerklokje’.

Keren we terug naar ‘Emmele’, zoals hier en in de omgeving Emblem genoemd wordt. Eertijds Emblehem of het heem of de woonplaats van Emmilo. Hier werd tegen de weg naar Kessel het *eerste sas* aangelegd om de Nete beter bevaarbaar te maken. Dit was het eerste van de drie sassen tussen Lier en Grobbendonk. Op enkele honderden meter van de Nete wenkt de eenvoudige Emblemse dorpskerk. Ze staat in schril contrast met het monumentale gemeentehuis, gebouwd in Vlaamse neorenaissance stijl, ook wel eens de Kabouterstijl genoemd. Haast

in rechte lijn zuidwaarts hiertegenover trekt het Badhuis aan de Kesselse oever al meer dan een eeuw de aandacht. De herberg werd gebouwd in 1897. Bij zalig zomerweer, toen het Netewater nog blinkend schoon was, kon men hier over de koppen lopen. Aan de nu verdwenen zwemplaats op de Nete kwam ooit veel schoon volk, vooral van Lier, genieten zowel van het water als van het bier, dat rijkelijk vloeide in dit ‘Maison des Bains’. In het Frans? Dat was iets dat de Lierse bourgeoisie aansprak. Die keek in die tijd wel een beetje hautain neer op de gewone, eenvoudige dorpsman en -vrouw, die ze hier liever niet zagen. De ‘burgerij’ stuurde zelfs postkaarten naar familie en vrienden vanuit *Emblehem-les-Bains*. Maar mooie liedjes blijven niet eeuwig duren: omstreeks 1964 was het water zo sterk door de steeds maar groeiende industrie vervuild, dat het onmogelijk werd om er nog in te zwemmen.

Ook de bezoekers van dit ooit zo zalige oord zijn veranderd. Het huidige publiek van het Badhuis bestaat uit wandelaars, fietsers, dagjesmensen en vaste klanten... zonder badpak.

“Het Saske van Emmelen was destijds een soort *mini-côte d’Azur*, een plaats waar de Neteloop grillige figuren in het Netelandschap toverde, waar men zich tussen het lis kwam laten bruin bakken, een plaats ook waar de stille, verscholen lijnvissers de proestende zwemmers vervloekten” (Van Gelder).



Aan het Badhuis is op het einde van de Eerste Wereldoorlog in het hongerjaar 1918 voor de sluisdeuren van het sas iets wonderbaars gebeurd. Meer dan waarschijnlijk heeft dit feit de inspiratie bezorgd aan Felix Timmermans voor zijn verhaal over Vettigen Teen, vereeuwigd in een van zijn verhalen: “Onze-Lieve-Vrouder Vissen”. Het was een herhaling

van wat er op de Grote Nete, de ‘Balderneet’ (de Grote Nete in Berlaar), in Kessel tijdens de hongerwinter van 1916-1917 was gebeurd. Een visser was daar getuige van een vreemd natuurverschijnsel. “Als door een vreemde macht gedreven, zwommen in een ononderbroken stroom duizenden en nog eens duizenden kleine, zilverwitte vissen (een soort sprot) met rukken en stoten, flitsend in het zonnelicht stroomopwaarts. Het werd voor heel het dorp een wonderbare visvangst. Het jaar daarop zaten de vissers dagenlang te wachten in de hoop dat dit verschijnsel zich nog eens zou voordoen. Tot er plots, op een ijsskoude morgen, een man door het dorp liep en opgewonden schreeuwde: “De spiering zit aan ’t sas”.

“Met stomme verbazing en overdonderd door wat zich hier afspeelde, werd men geconfronteerd met een van die onbegrijpelijke wonderen van de natuur; iets waarvoor dat degene die het zag geen verklaring had en wat hij ook nooit zou vergeten. Myriaden spieringen (de schrijver van dit verhaal was nochtans geen visser) zwommen heen en weer in de nu gedichte brede bocht van de Nete voor het Badhuis, tussen de afsluiting van het zwemdok en voor het sas zelf. In niet te schatten aantallen kwamen ze uit de richting van Lier gezwommen. Stromen vis, naast een gerijd en mekaar verdringend om toch maar zo vlug mogelijk vooruit te komen”, (wat door de sluisdeuren verhinderd werd). “Eén krioelende massa levende en spartelende vissenlijven, die steeds maar aangroeide, een reusachtige, kolkende wolk vissen die steeds groter en dichter werd, zodat het op zeker ogenblik leek alsof al de spiering van de hele wereld hier bijeenstroomde. Van op de dijk gingen mannen en vrouwen, soms met dertig, veertig naast elkaar gereid met schepzakken de vis te lijf... Vanaf de bruggen - de steenweg kruiste hier toen nog de Nete en de Kregelbeek, die daar samenvloeiden - werden ze met barstensvolle netten binnengehaald.



*Het Saske van Emmelen met zijn Badhuis was destijds een soort mini-côte d'Azur!*

Eén trek was soms voldoende om een kruiwagen tot aan de bovenkant van "t schof" te vullen. En dan "vertrok de processie volgeladen kruiwagens in de richting van het dorp". Het was voor menigeen een welgekomen voedingsmiddel. Maar... na enkele weken hadden de mensen er de buik van vol. Heel het dorp rook dan al sterk naar gebakken vis". (Van Regenmortel).

Zo ver ook het oog in oostelijke richting reikte, lag het landschap hier heel open. Zonder moeite kon men van op de Emblemsesteenweg in de buurt van het Badhuis de kerktoren van Viersel zien, net alsof deze in 't midden van de beemden stond. In een korte tijdspanne is in de tweede helft van vorige eeuw het landschap door verwildering en het graven van visvijvers totaal veranderd.

Nog geen halve kilometer van het Badhuis verwijderd, stonden tegen de dijken twee huisjes, recht tegenover elkaar aan weerszijden van de Nete. In Kessel noemde men het boerderijte gelegen aan de zuidelijk oever 't Seppeke, afgeleid van *zipe*, wat waterdoorgang betekent. Wie niet zo vertrouwd was met de omgeving kende de twee huisjes als 'de Sep-

pekens'. Hier eindigde aan de ene kant de weg vanuit Emblem dorp naar Kessel, de Voortstraat (voort, doorwaadbare plaats) en aan de andere oever de weg van Kessel naar Emblem. Eeuwenlang was dit de enige verbindingsweg tussen beide dorpen. Zelfs de Lierse Kruisprocessie trok in de loop van de 18de eeuw voor de zegening van de veldvruchten, en wie weet hoe veel vroeger (en later) nog, in het voorjaar over Emblem en vervolgens hier door de Nete naar Kesseldorp, om na een rustpauze al biddend en zingend terug te keren naar Lier. (vervolgt)

*Frans Lens.*

#### **Voornaamste bronnen:**

*J. Avondtroodt* : Eene Brabantsche legende en ware gebeurtenis, in: Lier Vroeger en nu.

*Bastiaens, Jos* : Overstromingen 1850 - 1851, De Poemp nr. 29, blz 16.

*Bergmann, A.*: Geschiedenis der stad Lier, Lier 1973.

*Caethoven, Walter* : De Kleine Nete en Sas 2, De Poemp, Heemkring Davidsfonds Nijlen, driemaandelijks cultureel tijdschrift nr. 63, 2009

*Caethoven, Walter* : Nijlen vroeg 2 bruggen over de Kleine Nete, De

Poemp, nr. 33

*Douws, René* : Waar eens onze badplaats was, Salvator, Kessels driemaandelijks Cultureel tijdschrift, nr. 4

*Florus, Jan* : 't Seppeke, Salvator, nr. 34, 1980

*Schoonvliet, R.* : Vereeuwigd Emblem, 1983. In samenwerking met 't Fonteintje Emblem en heemkunde Broechem.

*Timmermans, Felix* : Citaten uit Pallieter, Minneke Poes, Onze-Lieve-Vrouw der Vissen...

*Van den Bossche Jan en Leo Caetereels* : Authentieke cafés in de Provincie Antwerpen, In de Zoeten Inval... , 2001

*Van Gelder, Wim* : Avontuurlijk wandelen in de vallei van de Kleine Nete, Lier, 1998

*Van Gelder, Wim* : Lier, tussen grootstad en paling in 't groen, Lier 1982

*Van Passen, Eugeen* : 't Seppeke, Salvator, nr. 37, 1981

*Van Regenmortel, L.* : De wonderbare visvangst, Salvator nr. 40, 1981

*Met dank aan Jef Boekaerts, hoofd van de gemeentelijke technische dienst in Nijlen, die zo vriendelijk was om ons de namen van de beemden, vanaf de grens van Kessel tot Sas 3 in Grobbendonk te bezorgen.*

# Uit mijn vaders jeugd

## *zijn memoires begin 20ste eeuw (2)*

### *Spinavonden*

De tieners uit die tijd kwamen tijdens de lange winteravonden bij elkaar in een of ander huis of hoeve waar een of meerdere huwbare dochters waren om te “spinnen”. Een woord dat stamt uit de tijd van de spinnewielen. “In mijn tijd”, zo schrijft mijn vader, “hielden de meisjes zich onledig met breien of kousen stoppen.” Er werd gelachen, verteld, gepraat en vooral gezongen. Het meest in trek waren droeve, romantische liedjes, meestal over een arme maagd die door haar vrijer werd verlaten of een jongeling die huis en haard moest verlaten om soldaat te worden.

*Alfons was achttien jaar  
en hij moest de wapens dragen,  
Hij maakte veel misbaar  
als hij moest vertrekken gaan.*

Die liedjes werden tot tranen toe meebeleefd.



Op spinavonden ontstonden ook liedjes over lokale gebeurtenissen. Als er ergens een moord werd gepleegd of echtbreuk, dan ontstond prompt een straatliedje. Liedjeszangers maakten er hun beroep van en zongen die liedjes aan de kerkdeur na de diensten.

Toen er ruzie ontstond in de prille voetbalploeg, was er spoedig een spotliedje :

*Het is zeer fijn van Simon zijn kozijn  
om tegen die blaas te stampen  
op het voetbalplein.*

In Bevel ging een man ervandoor met andermans vrouw :

*Van Jef en Fien, g'hebt ze niet meer  
gezien.*

Mijn vader schrijft : “Mijn vader zong op mijn trouwfeest (9 september 1925) Ik geloof dat het de laatste keer was dat hij dat heeft gedaan.

*Het was van Peer  
Die voor een vechtpartij  
moest zitten gaan een dag of drij.”*

Onderweg ontmoette hij een vriend, met wie hij ging borrelen. Hij vergat zich te melden in de Begijnenstraat. De volgende morgen ging de politie hem thuis ophalen, doch vond en nam hem mee:

*Een buurmijnheer die haar dan tot  
gezelschap kwam  
en 't plaatsje van de man in nam.  
Dit al in eer en deugd en trouw  
Tot vreugd der arme vrouw.*

Peer wist nadien niet :

*Of hij zijn vrouw  
eens kussen of afstampen zou,*

*want door haar onbedachtzaamheid  
had z' hem van het kot bevrijd.”*

Mijn tante zong wel eens een grover lied, waar aal bij te pas kwam : van boerenmeiden die een schuchtere minnaar in een mand in de schuur omhoog trokken, na hem met die 'welriekende' vloeistof te hebben overgoten.”

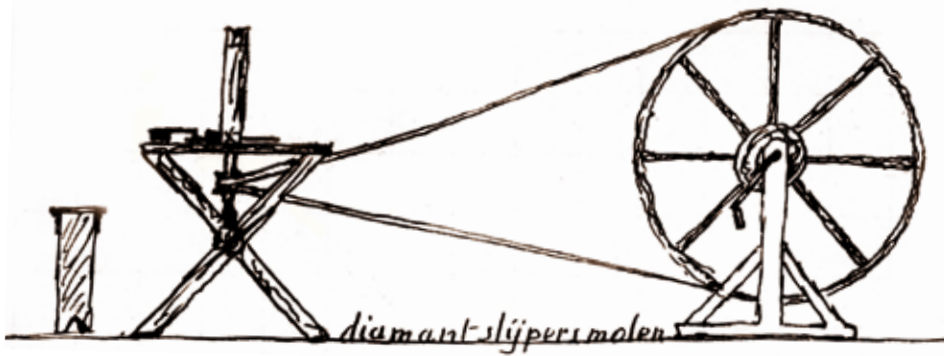
Op zomeravonden en, als het weer het toeliet ook op andere tijden, hield men “beurs” op de straat.

In gans het dorp zag men groepjes mensen zitten voor hun huis of op de kant van de gracht. Er werden nieuwtjes verteld en liedjes gezongen. Zingen deed men graag en veel. De boer zong of floot op zijn kar of op het veld, de smid bij zijn aambeeld, de werkmans bij zijn werk, de huismoeder bij haar dagtaak.

De mooie stemmen klonken over het vredige stille land. Niemand spotte er mee, men hoorde het graag. Meestal hadden die liedjes betrekking op de liefde, en liefst nog op verstoten liefde. De eenvoudige mensen van toen werden tot tranen toe bewogen door het zingen van een droevig lied of bij het opzeggen van een triest schoolgedichtje.

### **Het dorp verandert**

In het eerste decennium van de 20ste eeuw begon het uitzicht van het dorp te veranderen. Het diamantslijpen bracht langzaam meer welstand. In het prille begin was diamantslijpen een huisnijverheid. Op de zolder of in een kamer van het huis stond “de molen”, een groot wiel in een driehoek dat gedraaid werd door een jongen en langs een riem de schijf van de slijper in beweging bracht.



Een primitieve slijpersmolen uit de 19de eeuw (tekening Meester Nelis).

Stoom en motorkracht deden de grote fabrieken ontstaan.

### Duivensport

Bij het begin van de 20ste eeuw groeide de belangstelling voor de duivensport. De eerste liefhebbers moesten hun duiven na de wedstrijd zelf naar het lokaal brengen en werden zo gerangschikt met in achtname van hun looprecht.

Rond 1900 bestonden er reeds gummingen, maar er was slechts één enkele "bestatiger" ofte "constateur" in het lokaal. Er moest dus nog steeds gelopen worden om deze ringen in de klok te krijgen.

Elke "melker" plaatste dan ook om de honderd meter een loper om zijn kansen zo groot mogelijk te maken.

### De Grand Central

Het personeel van de "Grand Central", de spoorwegmaatschappij die de lijn Antwerpen - Turnhout uitbaatte, nam het niet zo nauw met het uurrooster. Ze deden de aanwonenden van de lijn wel eens het genoeg een paar koolklompen voor hen af te gooien.

Ik lees bij mijn vader : *Als de latere E.H. Van Tendeloo, de "Ouwe Bevel" het versliep; hij was leerling aan het college te Herentals, dan stopte de trein in de Boshoeck om hem op te halen. Het een genoeg was het andere waard en als bij Van Tendeloo het varken was geslacht dan hield "het konvooi" daar stil om het*

*personeel de gelegenheid te geven even de benen onder tafel te steken en mee te genieten.*

### Sinterklaas en de Greef van Halfvasten

Sinterklaas was voor de kinderen een illustere onbekende. Men vierde de "Greef van Halfvasten". Dat was geen heilige, maar een soort weldoener. Mogelijk was het een verchristelijkte vorm van Wodan, de Germaanse god die met zijn zespotig paard Sleipnir door de lucht reed. De Greef reed ook op een paard door de lucht.

Kinderspelen waren totaal verschillend van de huidige. De jongens en de meisjes speelden heel wat levendiger en met meer inzet. Vooral overloper-tje, verstoppertje, wolfje gezien en

millemallen waren in trek : spelen waarbij de beentjes duchtig moesten worden gerept.

De meisjes speelden met de bal, sprongen in het touw of speelden duimpje-pinkje met kopspeelden.

Een bijzonder jongensspel was het hoepelen (repen). Ieder van de jongens had zijn hoepel, een centimeter dikke ijzeren band met ongeveer veertig centimeter doorsnede. Er werden heel wat kilometers mee afgelegd. Er ontstonden regelmatig hoepelclubs, waarvoor lidgeld moest worden betaald. Pientere voorzitter-tjes verloren wel eens de clubkas op geheimzinnige wijze.

De knickers waren ook een voor-naam spelobject. Ze werden "ijrebol-len" genoemd, omdat ze soms van gebakken aarde waren gemaakt. Die soort was minder in trek. De meest waardevolle waren de stenen knickers. In aarden putjes werd ermee "gegipt", "bebot" of achterna getikt. Soldaatje spelen kwam pas in trek als er troepen in de gemeente een nachtje doorbrachten op hun weg naar het kamp te Beverlo (Leopoldsburg). Cowboy en indiaan waren onbekend. Geschoten werd enkel met boog en pijlen.



foto: Walter Caethoven

Bij de herdenking van 150 jaar spoorwegen in de Kempen reed in 2005 nog eens een verre herinnering aan de "Grand Central" stoomlocomotief door Nijlen!

## Kermissen

Nijlen had, en heeft nog, twee kermissen, een in mei en een in september. Daarbij werd ook nog Vastavond gevierd met muziek en een gemaskerd bal.

Voor de kinderen waren de kermissen de hoogtepunten van het jaar. Ik lees: *Dan kwamen ooms en tantes die in andere dorpen woonden op bezoek. Ze vulden de twee cent die we van onze ouders kregen aan, zodat we soms wel tien cent bezaten. Een schat in die tijd !*

In de hoek aan “De Zwaan” stond een paardenmolen. Er stonden een twintigtal kleine paardjes op en één leeuw. Een ritje kostte één cent. Als je geld op was, kon je een halve rit gratis mee rijden, door de molen te helpen duwen.

Aan de kerk stonden twee snoep- en speelgoedkramen. Er werden smoutebollen, warme rek en een weinig speelgoed verkocht.

Aan de houten danszaal van Charel Verdaat stond een “keerskeschiet”. Dat was een blikken bak op een paal waarop een kaarsje brandde. Met een geweer moest men trachten de kaars uit te schieten. Slaagde men daarin, dan verdiende men een schol, zijnde een gedroogde, fel gezouten spiering. Een schot kostte vijf cent.

Aan de lindeboom in het centrum stond een “slag”, een houten constructie een drietal meter hoog. Op de top werd een dot poeder gestoken. Met een houten hamer sloeg men op het blok, zodat met een veer een metalen pin werd omhoog gedreven die het poeder tot ontploffing bracht. Bracht men het zover, dan kreeg men een papieren roos om op zijn jas te steken. Het was een krachtproef voor sterke kerels !

Ook stond Jantje Kaas er met zijn “slappe Jan”. Dat was een in doek

genaaide stop met een brede voet die net boven een putje in de losse grond paste. Met een wilgentakje moest men de slappe Jan, waarop centen stonden, wegslaan. Het geld dat in het putje viel, was voor de speler, wat er buiten viel voor Jantje.

Na de hoogmis begon de kermis. De familieleden uit andere dorpen en zelfs uit de stad, werden aan het station opgehaald. Die dichters in de buurt woonden, waren reeds met de speelkar of te voet aangekomen. Er was al druk kermisrumoer. De jeugd zat in de danszalen en de ouderen in de talrijke cafés. Die danszalen waren ruime loodsen of schuren, voor de gelegenheid leeggehaald en van een houten dansvloer voorzien. Andere, zoals in “De stad Herentals,” waren zolders of een afgescheiden deel van de gelagzaal.

Mijn vader schrijft : *’s Middags gingen we aan tafel. Het menu was voor de gelegenheid verzorgd en overvloedig. Er werden dan speciaal de tinnen vorken en lepels uit de glazen kast gehaald. Rond de tafel zaten, buiten ons gezin, de talrijke ooms en tantes, neven en nichten. er werd heel wat afgeschrans : soep waarin ook een rol soepvlees had gelegen en die ruim was voorzien van balletjes, bonen met savooikool en rundsvlees (andere dagen aten we spek of ander varkensvlees) aardappelen met groenten en gebrad, runds- of varkensballetjes met “lekkere mette” (een zuurzoet sap van rode aalbessen). Daarna kwam nog rijstpap met bruine suiker. Na de middag werd er krentenbrood van eigen baksel gegeten.*

Verder vermeldt hij: *Na het eten werd er gerust en werden de dagdagelijkse zaken besproken. Was het heel warm, dan deed men een tukje buiten op het gras. Later werden ook de veldvruchten bezocht en becommentarieerd. De ouders gingen zelden of nooit met hun kinderen naar de kermis, zelfs niet met de allerkleinsten : er was toch geen gevaar op straat. Viel de avond dan trokken de volwassenen naar de*

*danszalen of legden een kaartje in de herberg.*

’s Maandags was het nog volop kermis. Er werd niet gewerkt en na de middag trokken de fanfares doorheen het dorp. Menigeen had dan reeds een glaasje te veel op.

Dinsdag was de laatste dag. Omstreeks tien uur ’s avonds begon men “de Jan van Ziel” te dansen. Wie de gekste sprongen maakte of de raarste gezichten trok, kreeg een prijs. Gewoonlijk een huishoudelijk voorwerp, een pot of stoopje, dat natuurlijk met bier moest gevuld worden en leeg gedronken.

Bij sommige gelegenheden werden volksspelen ingericht : zaklopen, sparklimmen, kruiwagen rijden, kikker springen e.a.

In zijn memoires vermeldt mijn vader: *Ik herinner me dat men ter gelegenheid van een bezoek van kardinaal Goossens papieren ballonnen opliet. Dat waren papieren zakken, onderaan open. Er hing een in petroleum gedrenkte vod in, die eenmaal in brand gestoken, de lucht in de zak verhitte en het geheel de lucht injoeg.”*

*Juul van Meester Nelis*



*Tandentrekkers boden hun diensten aan op kermissen en markten!*



# Restauratie Slijperij Lieckens vordert!



*De slijperij nu (links) en voor (inzet). Al een hele verandering van het eens zo verwaarloosde gebouw!*

*In het vorige nummer van De Poemp konden we lezen dat de restauratie van Slijperij Lieckens in februari van start is gegaan. Ondertussen is er heel wat werk verricht! Lees hier een stand van zaken.*

**E**erst werd de slijperij van binnen en van buiten ontmanteld: het plat dak werd verwijderd, het plamuur van de binnenmuren afgekapt, de machines van de gelijkvloerse verdieping opgehaald door de onderaannemer voor restauratie in zijn atelier en de vloer met zorg uitgebroken met het oog op de recuperatie van de vloertegels. De machines op de bovenverdieping bleven ter plaatse, maar werden goed ingepakt om ze te beschermen tegen weer en wind zolang er geen dak was.

Er kwam een stelling rondom de slijperij. Die heeft er een paar maanden gestaan, tot eind juni om precies te zijn. Daarna konden de eigenlijke werken van start gaan.

De dakwerkers startten met het metselen van de tipgevels en het schrijn-

werk voor het nieuwe puntdak. Er kwamen dakramen gericht op het noorden. Zo kan het noorderlicht weer binnenvallen, een vereiste voor het bewerken en keuren van diamant. De gevel is helemaal gereinigd en opnieuw gevoegd. De aannemer heeft het schrijnwerk van de ramen opgehaald en in zijn atelier gerestaureerd. Er kwam ook nieuw glas in en het schrijnwerk werd na terugplaatsing nog geschilderd.

Ook binnenin is er al veel gebeurd. Er kwamen leidingen voor elektriciteit, ventilatie, alarmsysteem, enz. De vloer werd helemaal opnieuw opgebouwd volgens hedendaagse methoden: een betonnen, gewapende vloerplaat met isolatie. De gerecupereerde tegels werden teruggelegd, aangevuld met gelijkaardige nieuwe tegels. De binnenmuren zijn gekaleid

(met pleisterkalk, leem of klei bestreken) en geschilderd.

Ondertussen zijn ook de slijpmolens in het atelier van de onderaannemer gerestaureerd en hebben ze op de benedenverdieping weer hun plekje gekregen. De slijpmolens van de eerste verdieping worden ter plaatse gerestaureerd.

Je kan nog steeds de werken volgen via de website van Briljante Kempens ([www.briljantekempens.be/wp/volg-de-restauratie](http://www.briljantekempens.be/wp/volg-de-restauratie)). Ook op onze facebookpagina verschijnt regelmatig een bericht over de restauratie. ([www.facebook.com/briljantekempens](http://www.facebook.com/briljantekempens)).

Binnenkort meer nieuws over het vervolg van de restauratie en over de opening voor het grote publiek!

*Tekst: Heidi Bax*

*Foto's: Kempens Diamantcentrum*

# Dorpsgenoten in de Groote Oorlog (4)



**2014-18**

100 jaar Groote Oorlog

*In 1918 was het 3de A. op rust in de omgeving van Bambecque-Oostkapel, toen het bericht kreeg dat het deel zou gaan uitmaken van een groepering onder het bevel van Generaal Jacques.*

**D**e aanvalsector van de 3de infanteriedivisie strekte zich uit ten zuiden van het Bos van Houthulst. De grond was omgewoeld en schier onbegaanbaar. De artillerie geraakte met moeite vooruit over enkele slechte colonnewegen. In zulke lastige omstandigheden brachten de groepen 's nachts op 21 en 22 september 1918 hun stukken en munitie ter plaatse.

Op 28 september begon het offensief in Vlaanderen. Na krachtige voorbereiding liep de infanterie storm tegen de Duitse stelling en het bos van Houthulst werd veroverd. De artillerie veranderde van stelling in een onbeschrijfelijk terrein. Diezelfde avond bevond onze infanterie zich

aan de voet van de Stadenberg, die de volgende dag ingenomen werd.

Op 8 oktober moest het 3de A. gaan bivakkeren ten zuiden van Moorslede. Het is op die dag dat Kesselaar Pieter Jozef de dood vond te Zonnebeke. **Pieter Jozef Daem** ligt begraven op de Belgische Militaire Begraafplaats te Houthulst, graf (j) 1607.

**Gommaar Alfons Diels** wordt geboren te Nijlen in het gezin van August Diels en Albertina Dillen op 7 oktober 1899. Het gezin verhuist naar Koningshooikt. Alfons is van de klas van 1909 en heeft aan zijn militieverplichtingen voldaan, maar hij wordt op 1 augustus 1914 weer opgeroepen om het land te helpen

verdedigen. Hij is ingedeeld bij het 2de Linieregiment en neemt al 4 jaar deel aan die waanzinnige oorlog. In het bevrijdingsoffensief dat start op 28 september 1918 wordt hij gewond van het slagveld gedragen en overgebracht naar het Hospitaal l'Océan in De Panne. Daar sterft hij voor het vaderland op 3 oktober 1918.

Alfons Diels wordt na de oorlog begraven op de Gemeentelijke Begraafplaats te Koningshooikt.

**Pieter Van Humbeeck** maakte deel uit van de 1ste Karabiniers. Hij zag verschillende wapenbroeders sneuvelen, zoals Nijlenaar Jozef Nauwelaers, die in 1916 te Nieuwkapelle viel.

Van 9 februari 1917 tot 3 mei 1917 deden de Karabiniers verrassingsaanvallen op de vijandelijke stellingen van Woumen, in de gevaarlijk sector Nieuwkapelle.



*Militaire begraafplaats te Houthulst.*

Na een rustpauze trokken ze zich terug achter de vuurlijn in de sector Nieuwpoort, waar ze zich onderscheidten in de “ Redan “ van Nieuwpoort.

Op 9 augustus 1918 ging het 1ste Karabiniers naar de sector Woesten en Brielen om zijn plaats in te nemen voor het grote offensief. Na vier jaar in de modderige loopgraven van de IJzer te hebben gezeten, bereidden zij zich voor om uit te breken en voorgoed met ‘de verdorpe Pruisen’ af te rekenen.

Op 28 september om 5.30 u vertrokken ze via Langemark, Westrozebeke en Passendale. Ze vorderden slechts langzaam. In de omgeving van Roselare trachtten ze drie stellingen van de Duitsers te doorbreken. Het bevrijdingsoffensief van september 1918 was gestart. De korpscommandant van het regiment, Kolonel Bremer, sneuvelde op 14 oktober 1918, aan het hoofd van zijn regiment te Rumbeke. Op die dag stierf ook **Pieter Van Humbeeck** te Rumbeke (Bergmolen). Hij was 25 jaar oud.

**Ferdinand Dillen**, zoon van Carolus en Anna-Maria, Melania Van Hout, geboren te Kessel op 19 mei 1894. Na de val van Antwerpen, trok het Belgische leger zich terug achter de IJzer, waar de soldaten zich ingroeven om het laatste stukje vaderland te verdedigen. Na zijn opleiding in Frankrijk kwam Ferdinand Dillen bij het 5de linie terecht. Daar begon ook voor hem “de Lange Wacht”. Ze bleven gedurende 4 jaar tussen Nieuwpoort en Diksmuide in hun natte loopgraven. Maar op 28 september nam het 5de Linieregiment deel aan de grote uitval. Op 14 oktober 1918 sneuvelde Ferdinand te Rumbeke, 24 jaar oud. Na de oorlog werd het stoffelijke overschot overgebracht naar Kessel, waar het rust onder het monument bij de andere strijdmakkers.

**Van Wesemael Petrus Franciscus.** Van deze Nijlense soldaat kunnen we niet veel terugvinden. We weten dat

hij bij het 7de linieregiment was en dat hij werd verpleegd in Londen. Maar waar hij gewond werd en welke verwondingen hij had opgelopen, konden we niet achterhalen.

Normaal gingen de militairen die genezen waren terug naar hun eenheid. Ze konden echter ook in Engeland, blijven, als ze er werk hadden gevonden. Nijlenaar Frans Van Wesemael verkoos om daar te blijven. Hij huwde er met Dorothy-Beatrice Sparrow en ging er werken als ruitenwasser.

In het overlijdensbericht, dat toekwam in de gemeente Nijlen, lezen we het volgende:

*Inschrijvingsdistrict St. Marylebone 1918.*

*Sterfgeval overkomen in het Onderdistrict All Souls graafschap, Londen nr.412.*

*Datum en plaats van het overlijden; den achttienden oktober 1918, Foleystreet,*

*Voornamen en Familienamen: Frank – Peter Wesimiall.*

*Kunne: mannelijk.*

*Ouderdom : 26 jaar.*

*Beroep : nr. 21 Williams street West Ealing, glazenwasscher, Belgische onderdaan.*

*Oorzaak van den dood: Beroerte veroorzaakt door een schedelbreuk die hij bekwam door eenen val uit een raam dat hij schoonmaakte in nr. 45 Foleystreet, Tottenham Court Road; Lijkschouwing: Handtekening aanduiding en woonplaats van aangever: bewijsschrift ontvangen van C. Luxmoore Drew, lijkschouwer voor Londen. Lijkschouwing gedaan den twee en twintigste oktober 1918*

*Handtekening van de griffier. T.E. Hadwick griffier. 12.751/365.*

*Voor gelijkvormige vertaling van den oorspronkelijke Engelschen tekst. Brussel den 1ste December 1922.*

*(get. onleesbaar) Bestuurder aan het Ministerie van Buitenlandsche zaken.*

De ambtenaar van de Burgerlijke Stand in Nijlen maakte volgens ons een fout, wat meer gebeurde; de Nijlense familie heette Wesemael, ook in het Engelse overlijdensbericht werd Wesimiall geschreven en niet Van Wesemael.

Tot daar het trieste verhaal van Petrus-Franciscus Van Wesemael.

**Goormans Louis François**, zoon van Jan Baptist en Paulina Verhoeven, geboren te Nijlen op 16 januari 1893. Hij woonde met zijn ouders in Borgerhout, was van de klas 1913 en diende als soldaat bij het 2de Linieregiment. Hij overleed aan zijn verwondingen in het Franse Auvours op 31 oktober 1918 om 19 uur, in het kamphospitaal. Waar hij gewond geraakte, hebben we nog niet kunnen achterhalen. Zijn begrafenis had plaats op 2 november 1918 op het Belgische Militaire Ereperk, Champagne (Sarthe) in Frankrijk, graf 67.

In Poemp nr. 39 blz.13, werd het verhaal van **Alfons Faes** reeds neergeschreven. Hij was soldaat bij het 5de Linieregiment. Hij huwde met Hendrica, Antonia Deckers te Morkhoven op 29 april 1912, waar ze ook gingen wonen. Toen Alfons in Gaasterland geïnterneerd was, is zijn vrouw Hendrica hem achterna gereisd om dicht bij haar echtgenoot te zijn. Het gezin kreeg twee kinderen. Op 2 december 1918 stierf Alfons in het kamp van Gaasterland aan de vreselijke Spaanse griep, die in Europa bijna zoveel slachtoffers maakte als de oorlog. Hij werd op het Belgische ereperk op de Algemene Begraafplaats te Harderwijk begraven vak D. rij 5, graf 6.

Het Davidsfonds Noorderwijk-Morkhoven gedenkt Alfons Faes ook in een passende hulde.



**Alfons Hens** geboren te Kessel in het gezin van Jean-François en Sophie Charlotte Wellens op 18 januari 1886. Hij was van de Klas 1906, en dus nog een loteling, en opgeroepen om weer dienst te doen bij het 1ste Genieregiment – 1 Cie. Hij overleed in het ziekenhuis in Gent en ligt begraven te Gent op de Stedelijke Begraafplaats op het ereperk voor de Belgische militairen, graf nr. 7006/75. Wij weten niet of Alfons stierf door ziekte of aan zijn verwondingen, maar in ieder geval is hij gestorven voor het vaderland.

Tot zover onze opzoekingen over onze dorpsgenoten die deelnamen aan “De Grote Oorlog” en hun jonge leven gaven voor ons. Laten wij hen nooit vergeten.

*Pol Van Camp.*



*De junior journalisten 2015 geflankeerd door een afvaardiging van het schepencollege.*

## Junior Journalisten schreven over sport

De Junior Journalist van het Davidsfonds groeide uit tot een der grootste literaire wedstrijden van Vlaanderen. Onbegrijpelijk dat ondanks dit succes door de nationale leiding van het Davidsfonds besloten werd de ondersteuning terug te schroeven vanaf het werkjaar 2014 – 2015 “uit financiële noodzaak”.

Davidsfonds Nijlen en Davidsfonds Kessel besloten hierop alleszins de lokale wedstrijd voor alle scholen van Bevel, Kessel en Nijlen verder in te richten. Het grootste deel van het werk wordt immers lokaal verricht. Wij betalen al lang het grootste deel van de prijsboeken, de scholen verlenen hun overtuigde medewerking en het gemeentebestuur is telkens bereid de laureaten met ouders en leerkrachten bij de prijsuitreiking een verzorgde receptie aan te bieden. Dit jaar al voor de 26ste keer.

Ondertussen besloot het Davidsfonds Antwerpen de wedstrijd op provinciaal vlak te organiseren. En uiteraard lieten wij ook de laureaten van onze gemeente deelnemen. Resultaat voor de provincie Antwerpen : 39 deelnemende afdelingen, 120 participerende scholen en 4687 schrijvers!

Wij prijzen ons gelukkig dat schrijven en lezen bij onze jeugd nog altijd in is. Onze moedertaal is immers onze denk- en gevoelstaal. Voor onze afdelingen blijft de Junior verder een uitstekende gelegenheid om contact met de jongeren te leggen. In het najaar komt er dus weer een Junior Journalist.

In de voorbije wedstrijd bleken de junioren een soms erg originele kijk op de sport te hebben. In de volgende krijgen zij het thema “verschillend en toch gelijk” mee. Benieuwd wie dan onze laureaten zullen worden!

*Walter Caethoven.*

### Laureaten Junior Journalist 2015

#### Basisonderwijs

1. Charlien Heylen – 130  
Goezo! Kerkeblokken

1. Robin Vloebergs – 130  
Goezo! Klokkenlaan

2. Arne Van den Eynde – 124  
Goezo! Kessel

3. Zyno Doms – 123  
Bisterveld Kessel

3. Senne Willems – 123  
Bisterveld Kessel

#### Secundair onderwijs

1. Wout Verbist – 117  
Githo

2. Seppe Faes - 116  
Githo

3. Jesse Cuypers – 115  
Githo

3. Jan Lambrechts – 115  
Githo

4. Wannes Van den Eynde – 113  
Githo

# Hypoliet Budts, getuigenis van een diamantbewerker

*Begin 2007 ontmoette ik als coördinator van Schitterend Geslepen voor het eerst Hypoliet. Als voormalig diamantslijper en medewerker van De Poemp lag hij mee aan de basis van de restauratie van Slijperij Lieckens en de oprichting van het Kempens Diamantcentrum. Ook de Nijlense diamantgeschiedenis werd door hem nauwkeurig opgetekend. In dit artikel willen we hem zijn eigen diamantverhaal laten vertellen. De tekst is gebaseerd op een interview dat ik op 9 april 2008 van hem afnam.*



*Interview met Hypoliet Budts op 9 april 2008.*

**M**ijn vader Louis werd in 1901 geboren in Grobbendonk. Hij was de zoon van een boerenknecht die later als dokwerker aan de slag ging in de haven van Antwerpen. Zelf was hij achtkantslijper. Hij werkte onder meer in de fabrieken van Cassiers en De la Montagne. In 1927 huwde hij met mijn moeder Carolina Steylaerts (°1903), dochter van een klompenmaker en cafébaas uit Nijlen. Aanvankelijk woonden ze in Grobbendonk, maar mijn moeder kon daar niet 'aarden'. Uiteindelijk verhuisden ze in 1934 naar Nijlen, eerst naar de Rector de Ramstraat en vervolgens naar de Guido Gezellestraat. Ze kregen in totaal acht

kinderen. Ik werd geboren op 2 juli 1930 en was de oudste jongen van het gezin.

Mijn vader werkte samen met zijn schoonbroers in het diamantfabriekje van Louis Schuermans ('Witte Schure') in de Gemeentestraat, terwijl mijn moeder thuis diamanten sneed. Al snel werd ik voorbereid op een toekomst als slijper. Aan de keukentafel toonde mijn vader met een aardappel en een mes op welke manier de facetten aan een diamant werden geslepen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog viel de diamantnijverheid stil. Vader ging werken in een aluminiumgieterij in Oostenrijk en

ons gezin kon de eindjes nog moeilijk aan elkaar knopen. Van studeren was geen sprake meer. In 1944 begon ik te werken, eerst in een brouwerij en daarna in de bloemmolens Hellemans in Lier. Ik wou echter zo snel mogelijk als diamantbewerker aan de slag.

Na de oorlog leerde ik de stiel 'achter de molen' bij mijn vader en nonkel in de slijperij van Schuermans. Zij werkten nog met de 'solduurdop'. Bij een broer van mijn vader maakte ik in de fabriek van De la Montagne in Grobbendonk kennis met de modernere 'mechanische dop'. Na een opleiding van meer dan anderhalf jaar begon ik eind 1947 voor eigen rekening te slijpen. Mijn vader was ondertussen zwaar ziek geworden en zou een jaar later overlijden. Ik verdiende meteen een fatsoenlijk loon, maar dat was natuurlijk zo 'verteerd' met ons groot gezin. Weelde was er niet. Onze zondagse 'pré' was heel bescheiden, maar we waren gelukkig.

Eind jaren '40-begin jaren '50 werden er veel nieuwe fabriekjes in Nijlen gebouwd. Iedereen wou graag dicht bij huis werken, bij voorkeur samen met familie, vrienden en burens. Zelf verhuisde ik van de slijperij in de Gemeentestraat naar de nieuwe slijperij van Jef Heylen in de Watertorenstraat. Daar zat ik samen met een hoop vrienden uit de buurt en met mijn zussen, die diamanten sneden. Dat waren plezierige tijden. Vervolgens gingen mijn broers en ik aan de slag in de slijperij van Jef Aerts in de Guido Gezellestraat. Ondertussen was ik immers getrouwd met Josepha Janssens, en we woonden pal naast de slijperij van Aerts. Als ik mijn vrouw nodig had, dan moest ik maar roepen over de muur.

>>>

Later werden de diamantbewerkers die voor eenzelfde baas werkten, verplicht om samen te zitten in dezelfde fabriek. Ook ik moest op zoek naar een nieuwe werkplaats. In Nijlen werkte ik nog in de slijperij van Alfons Guldentops in de Kapellebaan en de slijperijen van Frans Van Calster en Roger Coesemans op de Bevelsesteenweg.

Zoals veel Nijlenaars had ik thuis een molen staan, zodat ik 's avond of in het weekend nog wat bij kon werken. De diamantbewerkers in de Kempen werden immers per stuk betaald. Hoe meer steentjes we bewerkten, hoe meer we verdienden. Bovendien moesten we zelf al onze onkosten betalen: molenhuur, de slijpschijven, tangen en doppen, het diamantpoeder om de schijf in te smeren, de sociale bijdragen voor de werknemer én de werkgever, enzovoort. In feite waren we een soort van zelfstandigen die vrij onderhandelden met onze bazen. Er werd alleszins niets op papier gezet. Alles gebeurde in vertrouwen.

Ik werkte slechts voor enkele bazen, waarvan 30 jaar voor Louis Van Tendeloo.

In de gouden jaren stonden de slijperijen open voor iedereen. Verkopers van diamantbewerkmateriaal, schijvenschuurders, nieuwjaarszangers, gepensioneerde burens, 'den bomma' (verkoper van snoep) ... allemaal waren ze welkom. Voor diefstal bestond geen angst. Toen we op de fabriek van Coesemans op de Bevelsesteenweg zaten, gingen we 's middags allemaal thuis eten. Ook de eigenaars zelf waren overdag niet aanwezig. Toch bleven onze diamanten gewoon op de molens liggen. Daar is nooit iets misgelopen.

In de loop van de jaren '70 begon het stilaan slechter te gaan met de diamantnijverheid in de Kempen. Druppelsgewijs moesten de diamantbewerkers op zoek naar een andere job, bijvoorbeeld bij de radiatorenfabriek Veba of General Motors. Het fenomeen van het 'doppen en werken' nam toe, net zoals de controles om

dit te verhinderen. De slijperijen gingen op slot en de gemoedelijke sfeer verdween.

Het was heel belangrijk om jezelf voortdurend bij te scholen, indien je aan de slag wou blijven. Ik volgde bijvoorbeeld twee jaar avondschool in Berlaar en een cursus van de VDAB in Grobbendonk. Toen mijn baas er in de Kempen mee stopte, was ik daardoor voldoende gewapend om mijn carrière in schoonheid te eindigen in Antwerpen. Zo bewerkte ik nog van 1986 tot 1995 diamanten voor het bedrijf Pluczenik. Dat was daar een heel andere manier van werken en de eerste weken zorgde dat wel voor serieuze stress. Gelukkig zat ik naast een aantal slijpers uit Nijlen en omstreken. Het was net alsof ik weer op 'den buiten' zat.

Hypoliet overleed op 19 maart 2015. Hij was een bijzonder warme man, die met een enorme passie en veel plezier over zijn stiel kon praten. We zullen hem missen.

*Jeroen Janssens,  
erfgoedcel Kempens Karakter.*



*Diamantslijperij van Jef Aerts in de Guido Gezellestraat. We zien Hypoliet, François en Gustaaf Budts, samen met de eigenaar Jef Aerts en zijn echtgenote Julia Van der Veken.*

# De vrienden van de Tuinwijk



*Dit jaar bestaat de wijkvereniging "De Tuinwijkvrienden" vijftig jaar. De nog steeds bijzonder actieve groep bezorgde ons een terugblik die De Poemp hierna met hartelijke dank en gelukwensen publiceert.*

In 1959 werden de eerste 8 huizen van de tuinwijk bewoonbaar, alhoewel bewoonbaar! Er was nog geen verharde weg en ook de waterleiding was nog niet in orde. Men moest water halen op twee bepaalde punten, waar waterkranen ter beschikking stonden. Kan je je dat in de huidige tijd nog voorstellen, dat zou krantennieuws op het scherp van de snee zijn. Er waren wel ook voordelen aan: de mensen leerden elkaar kennen en het bracht een zekere samenhang die nu praktisch niet meer mogelijk is. Samenhang die is uiteindelijk een van de doelstellingen die we met onze vereniging willen bereiken: burens die elkaar kennen en spontaan helpen, indien nodig. Tussen 1963 en 1965 kwamen er nog eens 12 huizen bij. Het werd al een serieuze wijk, die de Tuinwijk werd genoemd.

## Eigenlijke stichting

Toen in maart 1965 Suske Verrelst honderd jaar werd, ging dit gepaard met een groot volksfeest en de bewoners van de Tuinwijk deden natuurlijk mee. Met een totaal van 20 gezinnen stelden ze een heuse zigeunerwagen met alles erop en eraan samen (kledij voor groot en klein, een echte hondenkar, een scharenslied en een echte zigeunerdans). Zo werd met de stoet door het dorp getrokken. Tot in de vroege uurtjes werd er feest gevierd. Dit was het eigenlijke ontstaan van "De Tuinwijkvrienden". Het vond plaats in de garages van Herman

Steylaerts en Mariëtte Cambré. De afspraak was om voornamelijk samen te komen voor een babbeltje, een kaartspel of een feestje.

Onze eerste bestuursleden waren voorzitter Mikkes Haverhals, schatbewaarder Louis Willems, secretaris Louis Bernaerts en Jos Haverhals en Edward Van de Schoor.

## De Tuinwijk groeit

Ondertussen waren er twintig nieuwe huizen bijgebouwd in de Gebroeders

van Raemdonckstraat, die klaar waren in 1966. Ook deze bewoners slopen zich aan bij "De Tuinwijkvrienden" en Gust Veters en Jos Verhagen kwamen het bestuur versterken. In 1972 waren er opnieuw een twintigtal huizen klaar in de Zwaluwenlaan, de Vinkenlaan en Nachtegalenlaan.

Jef Smits kwam toen erbij als nieuw bestuurlid. Ook in dat jaar werd er volop gebouwd in de Mezenlaan en Zwaluwenlaan. Hier werd André Sleenx secretaris en Fons Torfs kwam erbij als bestuurslid. In dat jaar werd ook de naam van de vereniging veranderd in L.S.A. De Tuinwijkvrienden (Landelijke Sociale Actie).



Groepsfoto 1999

Van links naar rechts,

staande :

Julia Bats – José Heylen – Olga Adriaensen – Nik Van Thielen – Walter Van den Broeck  
Carla Dillen – Maria Taeymans – Stella – Hypoliet Dillen – Louis Bernaerts – Jos Peeters  
August Veters – Louis Breugelmans

zittend :

Melanie Heylen – August Van Dessel – M. Goormans – Josephine Verelst – Roza  
Ceustermans – Emiel Vercammen – Alfons Blomme – Jozef Smits – Ida Ceustermans



*Straattekenen stond vaak op het programma van de Tuinwijk.*

### Laatste acht huizen

In 1979 werden de laatste huizen van onze wijk bewoonbaar gemaakt en kwamen onze huidige ondervoorzitter Walter Derboven en Liliane Van den Broeck (feestverantwoordelijke) bij het bestuur. De verdienstelijke bestuursleden Bea Prims, Eddy Roels, Liliane Vleugels, André Roofthoof, en we mogen zeker Jozef Peeters niet vergeten, waren belangrijke schakels voor de werking van onze vereniging. Robert Janssen was jaren schatbewaarder. Vanaf 1982 tot en met 1992 hebben we elk jaar in het laatste weekend van augustus een spiegeltent geplaatst in de buurt van de tuinwijk om er onze feestjes in te organiseren. In het jaar 1993 zijn we overgeschakeld naar een grote feesttent. Dit heeft zo verder geduurd tot en met 2001. In de jaren die daarop

volgden, hebben we elke keer de Tuinwijkfeesten laten doorgaan in het lokaal van Boerke Naas.

### 2015 : Viering 50 jaar met spiegeltent

In 2015 bestaan “De Tuinwijkvrienden” 50 jaar. Natuurlijk kunnen we dit jaar niet gewoon laten passeren. Daarom plaatsen we nog een keer tijdens onze Tuinwijkfeesten in het laatste weekend van augustus een spiegeltent zoals in de tijd en zal er vanalles te doen zijn.

Aan iedereen die in die 50 jaar als bestuurslid of werkend lid zijn steentje heeft bijgedragen een welgemeende dankjewel.

### *De Tuinwijkvrienden.*



## *De Poemp gedenkt genegen*

**Jos Heyselbergs**, echtgenoot van “Minna” Maria Van der Veken, is zachtjes ingeslapen op 8 april 2015. Jos werd geboren te Nijlen op 22 februari 1917 en bereikte dus de eerbiedwaardige leeftijd van 98 jaar. Vorig jaar vierde het echtpaar nog zijn 70ste huwelijksverjaardag. De Poemp wenste toen van harte beiden ooit als eeuwelingen te mogen huldigen, maar het heeft niet mogen zijn. Aan Minna en de familie onze gemeente deelneming.

**Maria Gui**, echtgenote van Alfons Vranckx, is op 23 mei 2015 zachtjes van ons heengegaan in het WZC Heilig Hart te Nijlen. Zij werd op 2 mei 1932 te Nijlen geboren en was een trouw lid van De Poemp. Onze oprechte deelneming aan de familie.

**Martha Vervoort**, weduwe van Karel Storms, is op 28 mei 2015 overleden in het WZC Czagani te Broechem. Martha werd op 12 juni 1924 te Nijlen geboren en behoorde met haar 91 lentes bij de oudere Poempvrienden. Rust zacht, Martha.

Op 8 juni 2015 is **Willy Van Tendeloo** zachtjes van ons heengegaan. Willy werd te Nijlen geboren op 13 november 1928. Hij was jarenlang gemeentesecretaris en stond altijd ten dienste van iedereen die zijn hulp vroeg. Willy was gehuwd met José Vertommen, met wie hij een groot gezin uitbouwde. Menig Nijlenaar kende hem ook als verwoed duivenmelker. Bij De Poemp zullen wij hem blijven gedenken als lezer en raadgever, die met zijn kennis van Nijlens geschiedenis de redactie altijd graag hielp. Onze welgemeende deelneming aan de familie. Rust zacht, Willy.





## Lezers schrijven

**Simonne De Groof** uit Lier is een trouwe lezeres van ons tijdschrift. Na het lezen van de derde aflevering van “Dorpsgenoten in de Groote Oorlog” besloot zij het graf van August Van de Kelft op de militaire begraafplaats van De Panne te gaan opzoeken. Op dat kerkhof ligt ook haar grootvader Pieter Cuylen begraven. Pieter sneuvelde op 23 oktober 1914. Simonne heeft ondertussen beide graven bezocht. Zij wenst De Poemp nog veel succes toe. Hartelijk bedankt, Simonne!

**Gerry Hellemans** kondigde in een e-brief het vijftigjarig bestaan van de Tuinwijkvrienden aan. Dat wordt onder andere gevierd in een spiegel tent, einde augustus. (Lees ook de bijdrage over de Tuinwijk in dit nummer).

Onze vrienden van het **gemeentebestuur van Grobbendonk** kondigden ons de interessante tentoonstelling “Graven in Ouwen, een eeuw archeologie” aan. De tentoonstelling is elke zaterdag en zondag te bezichtigen in het voorportaal van de kerk en loopt nog tot 23 oktober. Succes, Grobbendonk!

**Jan Matthé** (Kempens Karakter) begeleidde Poempist Hubert Hendrickx bij het aanmaken van een facebookpagina “Nijlen vroeger”. Warm aanbevolen!

**Jan Umans** speelde ons een vraag door van Philippe Quinart over ene Kinaer, begin vorige eeuw even onderpastoor te Nijlen.

**Min Kim-Verstreken** uit Heist-op-den-Berg vroeg ons om een stukje geschiedenis over Molen Verbist en een archieffoto. Wij hebben haar verwezen naar Poemp 12, p. 10, waar Pol Van Camp over “De Molens van Nijlen” schreef.

tweede rij van links is mijn vader, Jozef (Jos) Huysmans, geboren op 31 maart 1932 en overleden op 15 januari 2012. Hoogstwaarschijnlijk zit er ook kunstenaar Jef Verheyen tussen.” De foto volgt later. Bedankt alleszins, Rita. NB Onlangs overleed ook Maria Verlinden, moeder van Rita. Onze deelneming.

Met  
hartelijke  
dank

**Louis Van Tendeloo**, ereburgemeester van Hemiksem en oud-Nijlenaar, ontdekte een bericht over een moord te Nijlen in Gazet Van Antwerpen van 19 maart 1955. Hij bezorgde ons een kopie voor het Poemparchief. Bedankt, Louis!

**Rita Huysmans** stuurde ons een klasfoto uit het einde van de jaren dertig van vorige eeuw, genomen in de Nijlense jongensschool. Rita schrijft: “De lerares op de foto was, naar verluidt, “mevrouw De Boeckt.” Het jongetje met het matrozenpakje op de tweede bank van de

Graag een  
gedachtenisprentje

**O**nze heemkring gedenkt negen de trouwe lezers van wie we afscheid moesten nemen. Wij zouden het daarom waarderen, mochten wij van de nabestaanden een overlijdensbericht en gedachtenisprentje ontvangen op het adres De Poemp, Zandvekenvelden 12A, 2560 Nijlen. Dank U!



**Jef Nuyens** bezorgde ons een haarscherpe foto van het tweede studiejaar van een meisjesklas met 42 leerlingen uit 1924. (Bedankt, Jef.) De draagster van het klas-sieke bordje is Albertine Goossens. Wie weet meer van deze foto?

# Een klokkenverhaal: Lier, Kessel, Vosselaar

*De naamloze Kronijk van Lier... vermeldt onder rubriek: "Van den quaden en de malheuresen tijdt doen (toen) de predicanten vande vremde secten begonsten op te staen... hoe erg het in Lier en in de dorpen van de Lierse Bijvang: Bevel, Emblem, Kessel en Nijlen gesteld was door zowel de invallen van de Staatsen of de Hollanders als door het optreden van de Spaanse soldaten, die vriend niet van vijand konden onderscheiden en die voor onze mensen geen haar beter waren dan de Hollanders.*

**I**n de maand januari 1578 werden al de huizingen en hoven rond de stad afgebroken en het dorpsvolck quam met groote hoopen binnen Lier gevlucht om de groote tyrannie, die buyten in de dorpen geschiede. Elders in de omgeving was het niet beter. Op 16 januari 1579 werden de klokken van Ballaer (Berlaar), Kessel en Putte naar Lier gevoerd om ze daar te behoeden voor diefstal door de Staatsen (1). Na hun inname van Lier vielen deze klokken als rijpe vruchten in hun handen en werden per schip naar Antwerpen gevoerd om ze daar om te smelten tot kanonnen.

Reeds in oktober 1576 was de versterkte vesting Herentals in handen gevallen van de Staatsen. Ook daar ontsnapten de klokken van het stadje en de omliggende dorpen Lille, Vosselaar, Gierle en Bouwel... niet aan de klokkenroof(2). In Herentals werden in 1582 de klokken uit de toren verwijderd. Een werd overgebracht naar de stadhuistoren; de andere werden grotendeels tot scheepsgeschut gesmolten en ook tot vijf kleine klokken voor de stadsbeiaard. Nadat de klokken in de dorpen geroofd waren, werden ze vermoedelijk naar Herentals gevoerd, vanwaar ze, naar men

meent, zonder veel verwijl naar Lier werden overgebracht om ze vandaar verder voor smelting te verschepen naar Antwerpen.



**Kerkklok**

## Aan de smeltkroes ontsnapt

In Lier is toch zeker één geroofde klok aan de smeltkroes ontsnapt. Hoe dit mogelijk was, is een vraagteken. Nadat de Staatsen het stadje hadden moeten overgeven aan de Spanjaarden, hingen de Lierenaars deze klok in hun toren.

Verscheidene jaren verliepen, tot op een mooie dag een inwoner van Vosselaar, W. Vandemoer, samen met meester Joachim Van Postel, stadssecretaris, over de markt van Lier kuierde op het ogenblik dat de klok begon te luiden. Verrast zei de

man van Vosselaar: 'Daer luydt onse clocke van Vosseleir! Dat hoire ik wel. Ick en hebbe die in langen nyet hoiren luyen, noch geweten waer die gevaren was naer dyen de selve an de guesen (nadat die door de geuzen) was genomen geweest'. Nu moet men weten, dat die klok al vele jaren, minstens 5 à 6, mogelijk zelfs 14 jaren, uit Vosselaar was verdwenen. Bij zijn thuiskomst kon de man met zijn niet alledaags klankgeheugen er niet over zwijgen, zodat dit nieuws ook in de buurdorpen bekend geraakte (3).

## Naar Kessel

De Lierse magistratuur besliste, niet voor 1586, vermoedelijk zelfs een paar jaar later, om die bewuste klok aan de kerk van Kessel te schenken. In Herentals en omgeving vroeg men zich toen af of die klok misschien niet van Lille was. Om zeker te zijn stuurde de Lilse pastoor een man naar Kessel om de klok eens goed te bekijken: 't kon hun klok zijn! Maar

de brave man werd door de Kesselse pastoor Luyten wandelen gestuurd met de opmerking: Ghy doet wel dat ghy naer uwe clocke vernemt, maer den name van Lille en staet daer nyet op oft ten is uwe clocke nyet!' De man keerde dan maar onverrichter zake naar huis terug. Hij had de klok niet kunnen herkennen, daar er geen naam of een of ander teken op stond.

Blijkbaar was men in Kessel en in Lier toch ervan overtuigd geraakt, dat de klok zou moeten afgestaan worden aan Vosselaar, maar, daar staken die van... Gierle een stokje voor. Daar had men zich tot de hogere overheid gewend, die de schepenen van

Turnhout belastte met een bijkomend onderzoek.

Vosselaar het wachten moe, nam ten slotte het heft in eigen handen en laadde de klok zonder de overheid te raadplegen op en nam ze mee naar Turnhout. Nauwelijks was de klok daar aangekomen of enkele notabelen van Gierle kwamen ze inspecteren. Zij vreesden dat alle kansen zouden verkeken zijn om de klok in handen te krijgen, wanneer deze terug in de toren van Vosselaar zou hangen.

De Gierlenaren zouden bewijzen dat het hun klok was: het klokkenhout, dat in het oor van de klok paste, zouden ze meebrengen... Maar, omdat ze niet met het klokkenhout afkwamen en er al vier maanden verloren waren, was het duidelijk dat ze tot het besluit waren gekomen, dat dit niet hun klok was. Vosselaar ging dan

maar zonder toestemming van de overheid de klok zelf halen (5).

### Wie had er nu gelijk?

Een expert was Anthonis Peeters "horlogiemacker binnen Turnhout": voor hem stond het vast dat de betwiste klok in Vosselaars toren thuis hoorde. Daar "de bellefroit (6) een weenigh te enge was daer de questieuse clocke tussen was hangende, was de klok aan een kant een weinig 'geschuert of afgevreven", wat duidelijk te zien was.

Ook de klokkenstoel had een litteken van de schurende klok overgehouden. De klok van Gierle moet kleiner geweest zijn. Deze klok was hem welbekend: hij had er den hamerslag van het uur op aangebracht (6)

Eind goed, al goed? Wat dachten de

Turnhoutse rechters? Hun oordeel is niet gekend, maar het zou wel vreemd zijn geweest, als Vosselaar het pleit zou verloren hebben.

*Frans Lens.*

#### Voetnota's

1. *Stockmans, Geschiedenis der gemeenten Kessel, Bevel, Nylen, Emblehem en Gestel, Lier 1910, p 27, met verwijzing naar Vaderlandsch museum, IV, blz. 869 en vlg.*
2. *Peeters, Ray; Lotgevallen van een te Vosselaar geroofde klok, Taxandria, reeks XXVII, anno 1596, p. 47-64, Koninklijke geschied- en oudheidkundige kring van de Antwerpse Kempen, Nieuwe reeks XXVII, 1,2, 195, p.57, 58 .*
3. *Lotgevallen..., p. 59.*
4. *Lotgevallen..., p. 61.*
5. *Lotgevallen..., p. 61, 62.*
6. *Lotgevallen..., p. 63, 64.*

## 143 naamloze soldaten op de militaire begraafplaats te Lier



Van het treinstation van Lier tot de militaire begraafplaats aan de drukke Mechelsesteenweg is een goeie twee km. Op een prachtig domein van 50 are vinden wij er de graven van 456 Belgische gesneuvelden uit de Eerste Wereldoorlog.

143 jongens werden er naamloos begraven. Zij zijn gevallen tijdens de maanden september en oktober 1914, toen Duitse strijdkrachten Antwerpen aanvielen en onze soldaten tot twee keer toe een uitval waagden uit die stad.

Achteraan het kerkhof staat een monument van de Duitse kunstenaar Georg Kolbe.

Dit monument werd oorspronkelijk op het voormalige Duitse kerkhof te Epegem geplaatst. Toen dit gesloten werd, werd het monument overgeplaatst naar dat van Lier. Het Duitse kerkhof van Lier werd op zijn beurt gesloten in 1956 en de Duitse gesneuvelden werden naar een Duits verzamelkerkhof in Vladslo overgebracht. Het Duitse monument is hier achtergebleven.





# ONS dagelijks BROOD

Bakhuizen van de Bogaertsheide



Ontdek op zondag 13 september van 10 tot 18 uur verborgen parels in de Kesselse Bogaertsheide: het grootste bakhuis van Vlaanderen (zie ook Poemp 41), een authentieke, werkende oven waar ook kinderen aan de slag kunnen, een tentoonstelling over de geschiedenis van het brood en de bakhuisjes.

Ervaren gidsen vertellen u graag het verhaal van de eeuwenoude bakhuizen van de Kleine en Grote Gasthuishoeve en van de Hoeve ten Dijke. Dat alles in een van de mooiste stukjes natuur van Kessel. Een enige, niet te missen gelegenheid !

Wie er meer wil van weten, kan voor een gratis infobrochure terecht in de gemeentelijke bib of op de cultuurdienst.



## Dubbelnummer van De Poemp

Ziezo, dit is andermaal twintig bladzijden Poemp, lieve Lezeres en beste Lezer. Een dubbelnummer dus. Dat geeft ons wat meer tijd om het volgende "boekje" voor te bereiden. Het verschijnt rond nieuwjaar. Veel leesgenot met deze Poemp!

Walter Caethoven.

## Werkten mee aan dit nummer :

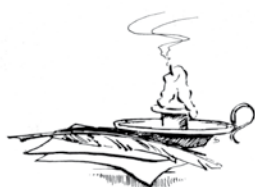
**Redactie :** Heidi Bax, Walter Caethoven, Rik Claes, Jeroen Janssens, Frans Lens, Juul Nelis, Jos Thys, Pol Van Camp, Ludo Van Gestel

**Fotografie :** Walter Caethoven (telefoon 03.481.85.70)

**Tekeningen :** Dirk Lieckens, Marc Verreydt

**Grafische vormgeving en zetwerk :** Walter Caethoven

**Eindredactie :** Rik Claes



Je kan onze "Poemp" ook op het internet vinden. We beschikken over een eigen, volwaardige webstek. Het adres is: [www.depoemp.be](http://www.depoemp.be). En natuurlijk hebben wij ook een e-postadres: [post@depoemp.be](mailto:post@depoemp.be).

Met de steun van  
Kempens Karakter en de Vlaamse Overheid.



© 2015 - Heemkring Davidsfonds Nijlen

Nieuwe abonnementen: Stort 7 Euro op rekening BE 51 8538 1261 0862 van DF Nijlen met vermelding van naam, adres en "abo Poemp".



DE POEMP □ DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT  
HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN □ 22-STE  
REEKS □ NR. 87/88 □ NAJAAR 2015 □ V. U. : WALTER  
CAETHOVEN - ZANDVEKENVELDEN 12A - 2560 NIJLEN